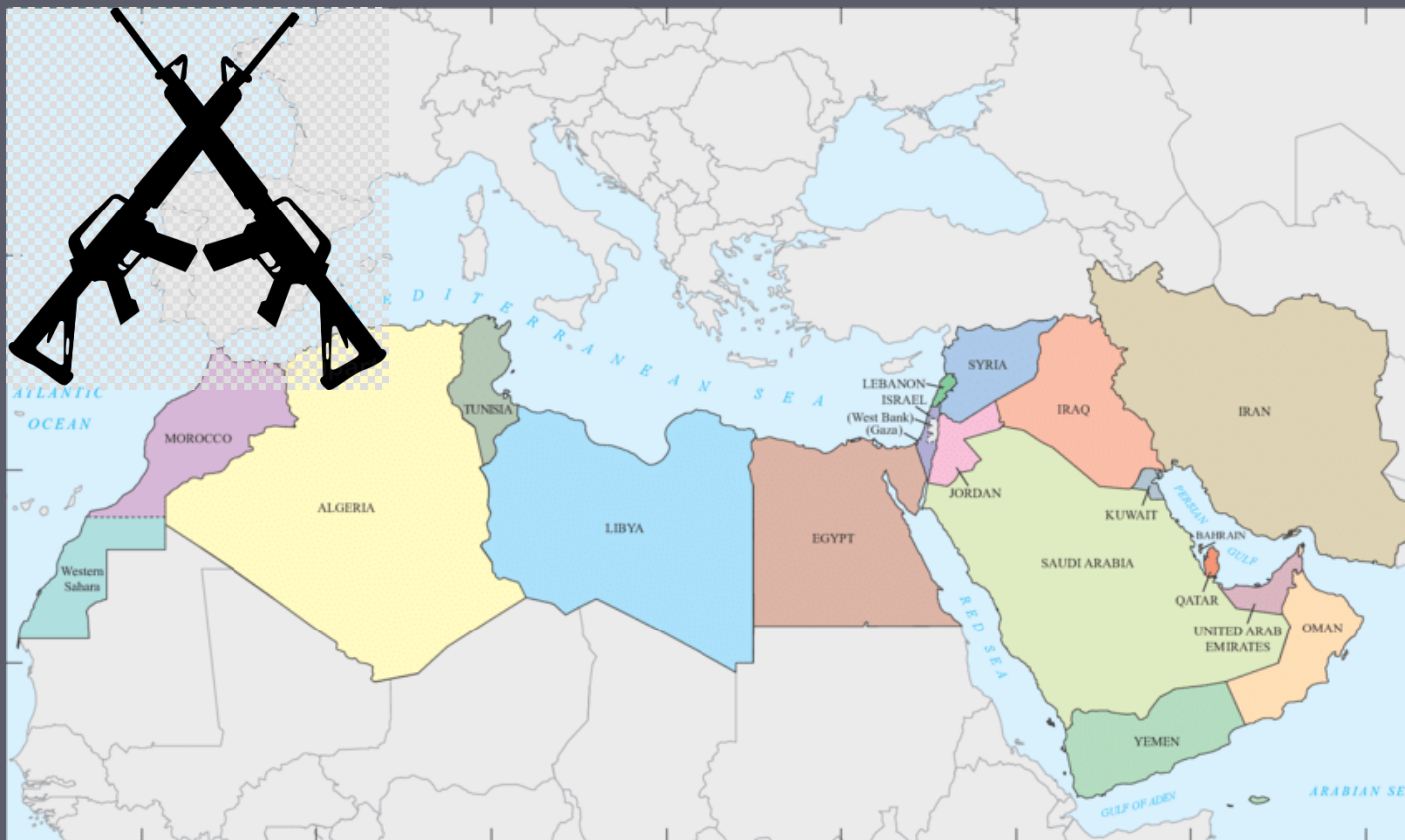

Radikalismus v jihovýchodním Středomoří

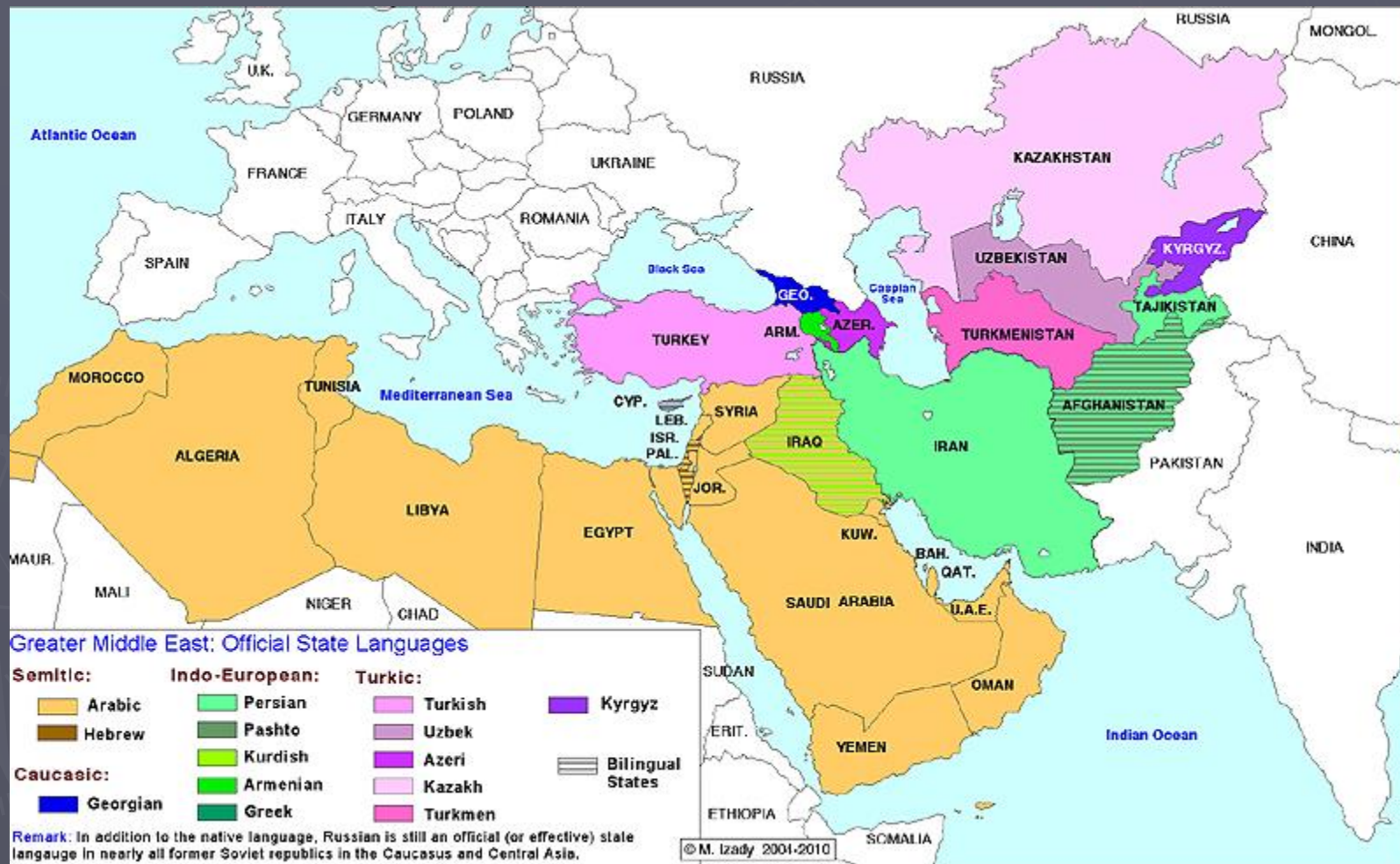
ÚVOD

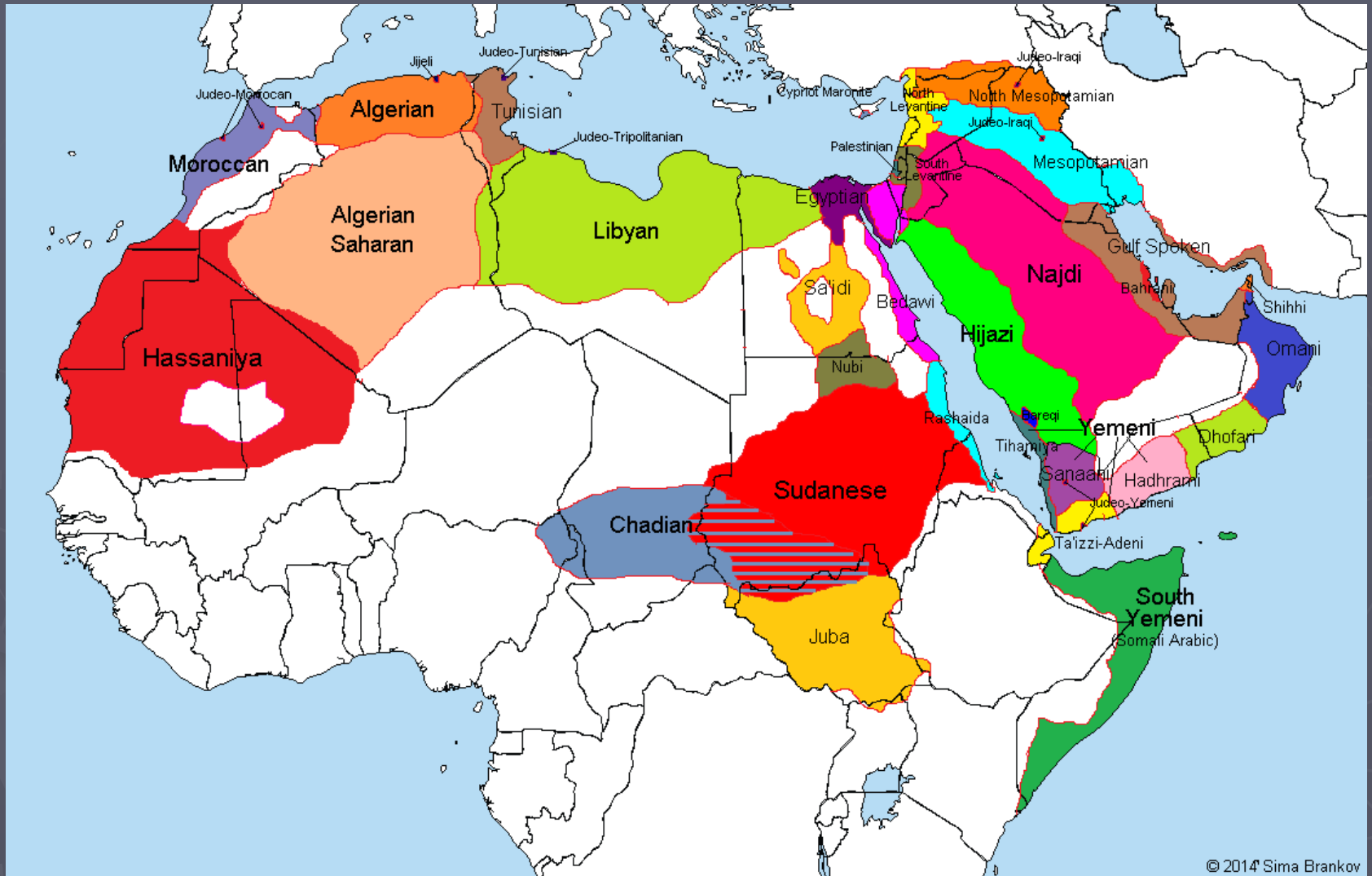
Marek Čejka

Tři velké jazykové skupiny na širším Blízkém východě

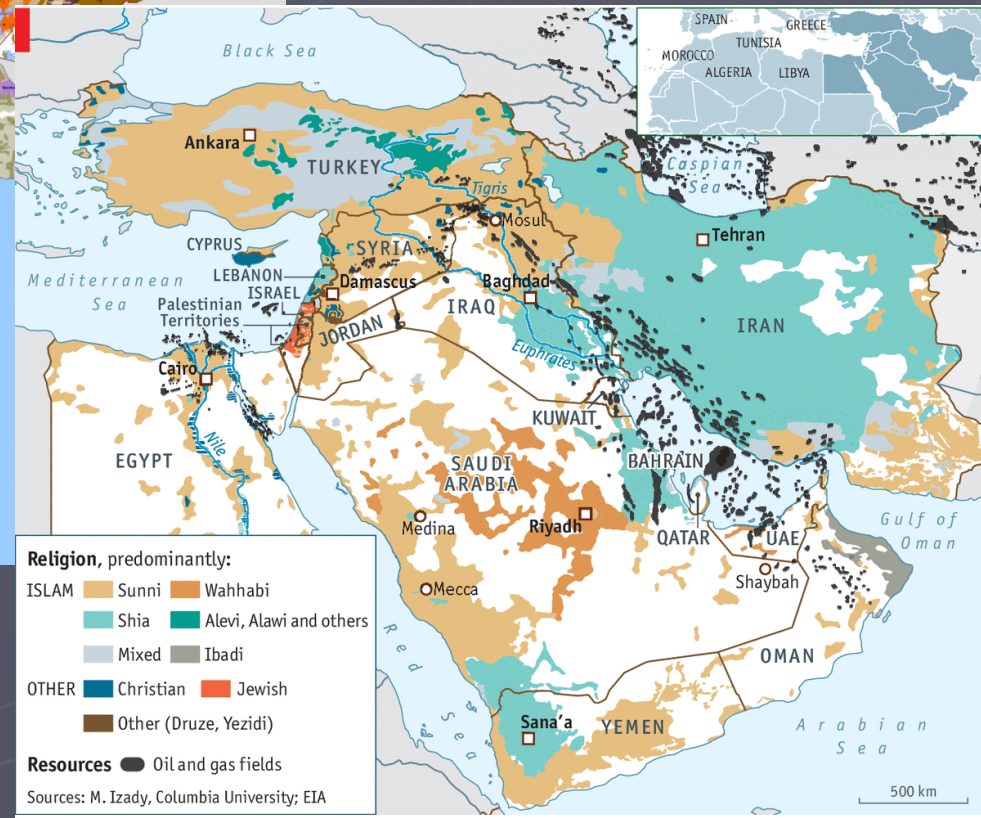
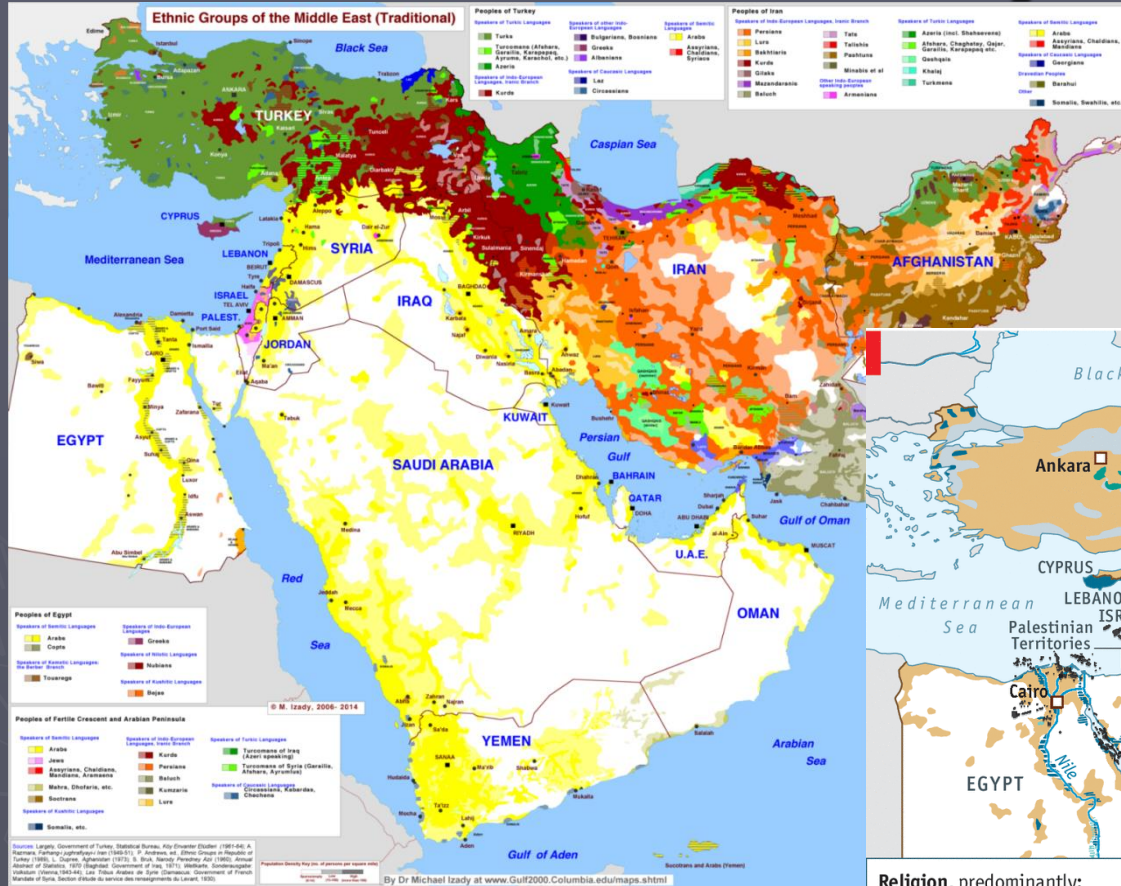
semitské, turkické, indo-evropské (íránské)

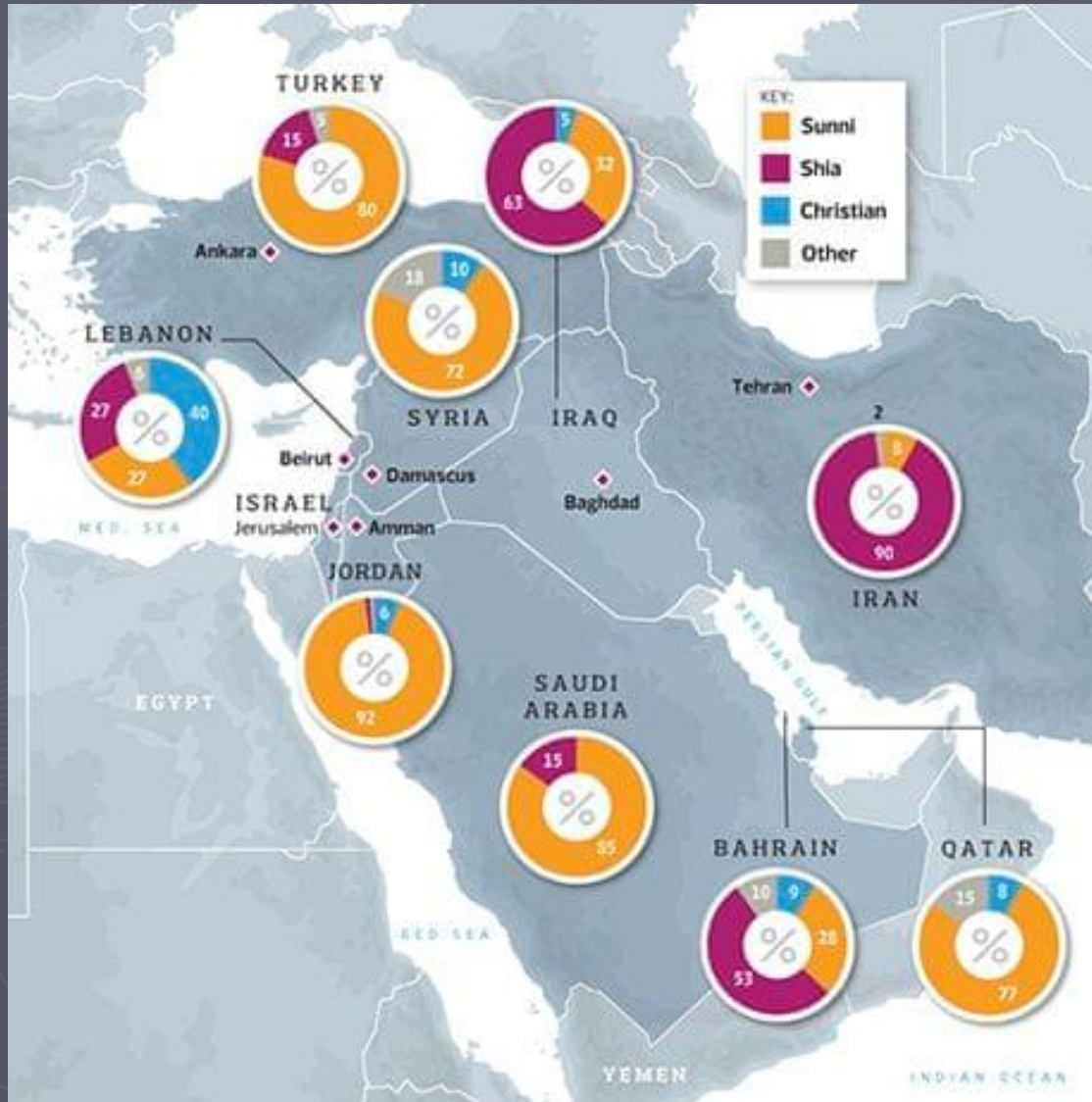
Dialekty arabštiny

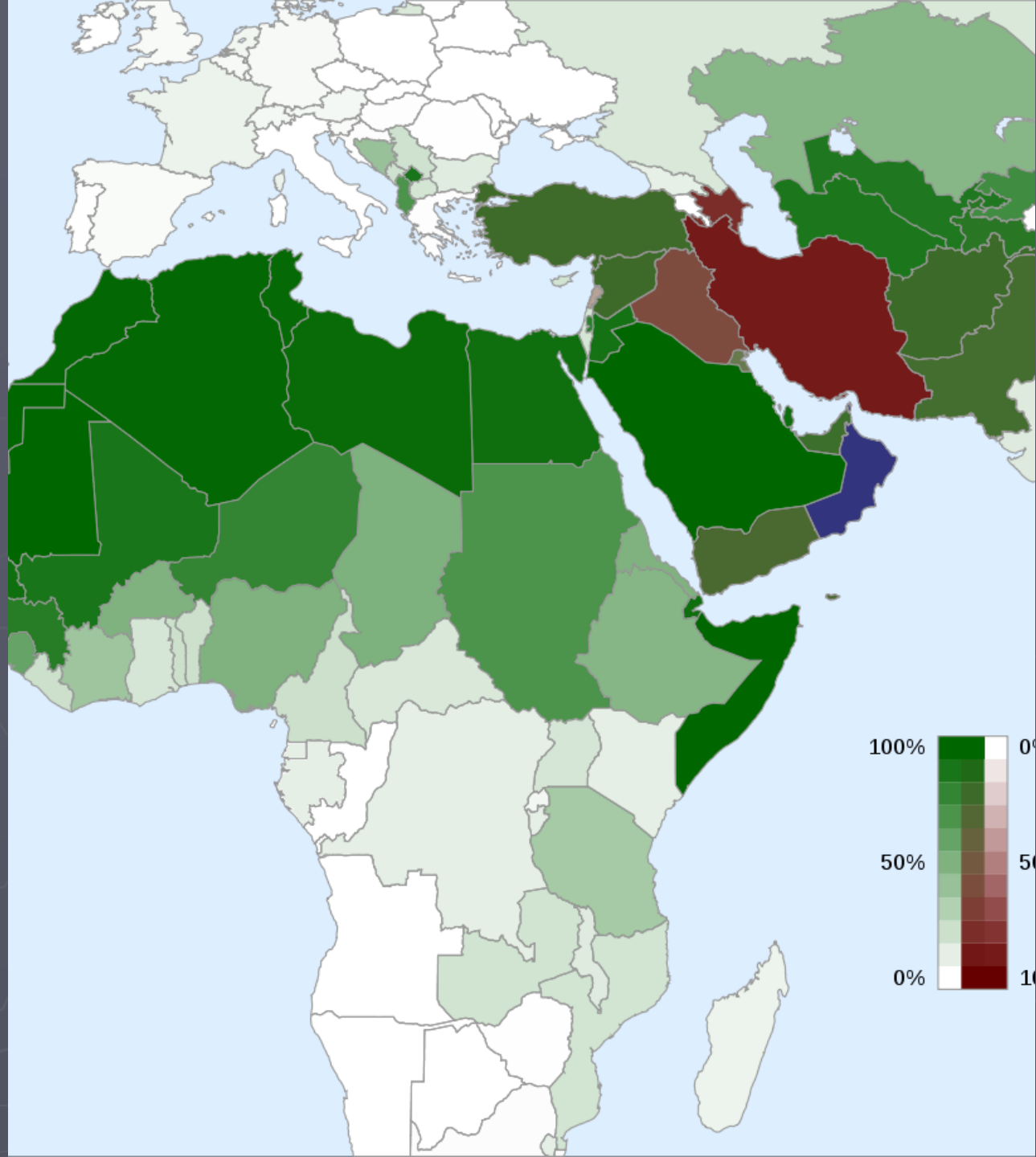
Etnická a náboženská mozaika Blízkého východu

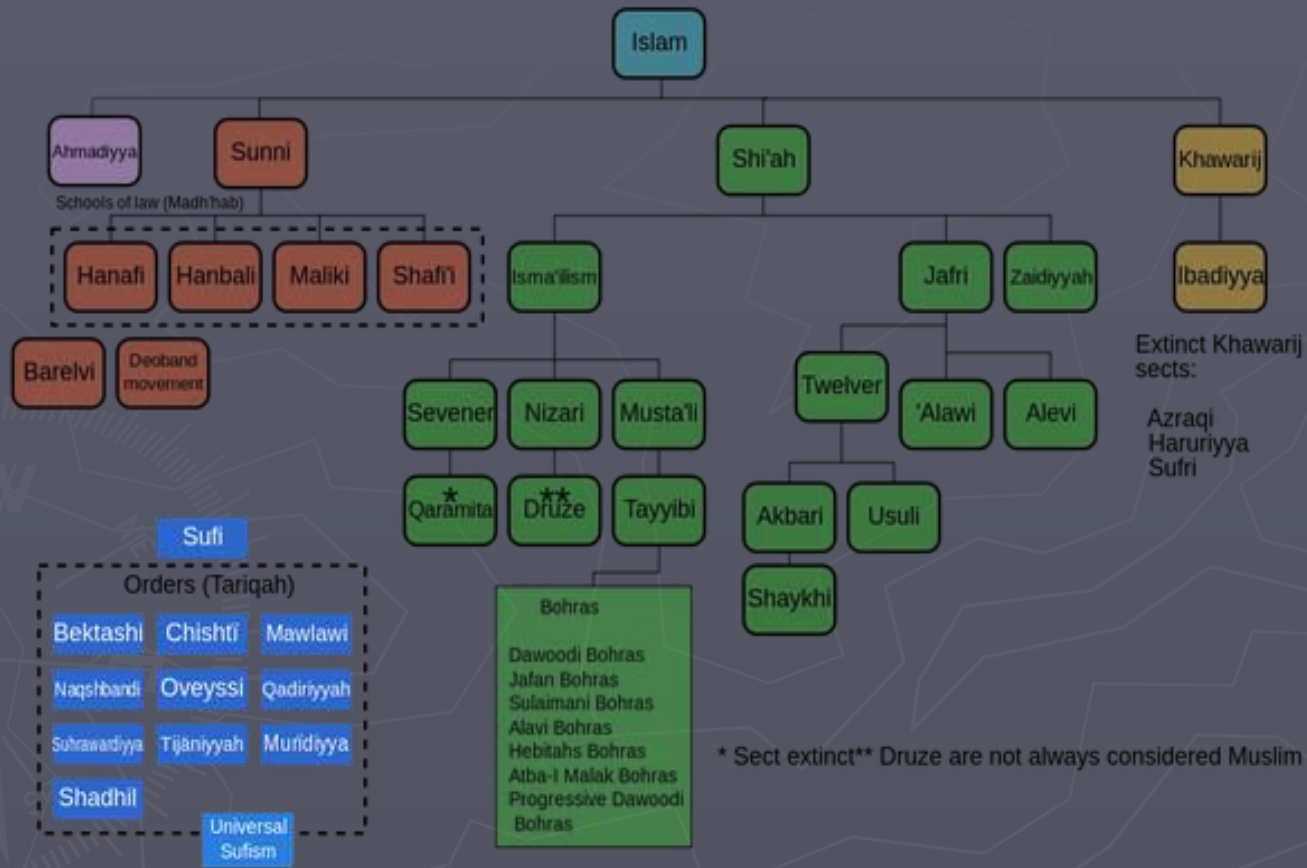
Náboženství na Blízkém východě

Sunnité a šíité

Proudy a schizamata v islámu

Šíité

- ▶ Šíité za legitimní vůdce islámské obce považují jen potomky Muhammadovy rodiny v linii počínající jeho bratrancem a zetěm Alím ibn Abú Tálibem. Šíité po Muhammadově smrti 632 neuznali za právoplatného chalífu Abú Bakra ani jeho následníky Umara a Uthmána. Teprve Alí, který se stal čtvrtým voleným chalífou, je podle šíitů pravý vůdce muslimů, imám, a po něm další z jeho rodu.
- ▶ Doktrína imámíje - věří, že A'immá („Imámové“) jsou praví chalífové a praví nástupci Mohammeda
- ▶ Isná ašaríja („Dvanáctníci“) je nejpočetnější skupinou v rámci šíitského islámu (80 % všech šíitů) uznávající dvanáct imámů.
- ▶ Prof. Kropáček [přehledně o sunnitech a šíitech](#)

Ummájovský chalífát (661-750) a „Hedvábná stezka“

„Zlaté období islámu“ a „Temný věk křesťanství“ (8.– 13/14. století)

- velký rozkvět umění, vědy (zvláště filosofie, astronomie, lékařství, chemie)
- dáno mj. geopolitickým postavením chalífátu v tehdejší světě (mj. kontrolou „Hedvábné stezky“, po které přichází objevy z Dálného východu) a nutností decentralizovat obrovskou říši,
- nízký náboženský dogmatismus, kulturní i náboženská otevřenost, vliv řecké filosofie (Aristoteles)
- ve této době islámský svět takřka ve všech oblastech překonává křesťanskou středověkou Evropu

Dědictví arabské vědy v české slovní zásobě:

Matematika, chemie, medicína:

- algebra, alchymie, alkohol, cifra, elixír, gáza, azimut, antimon, amalgám, karavana

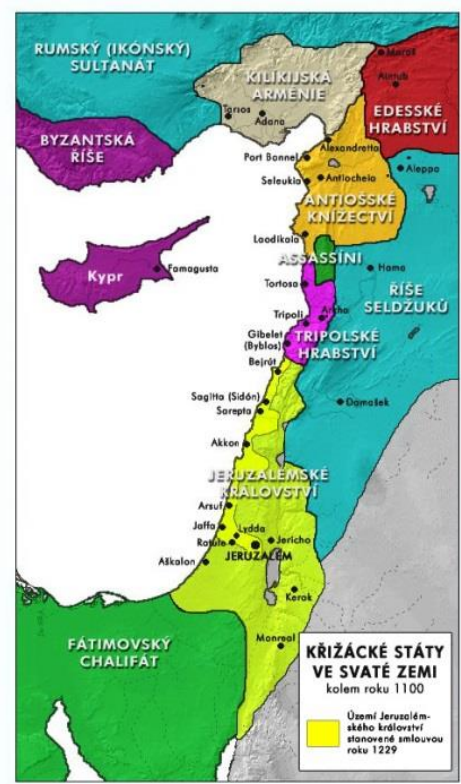
Vojenství a astronomie:

- admirál, arzenál, kalibr, asasín
- astroláb, názvy hvězd (Rigel, Aldebaran, Algol, ...)

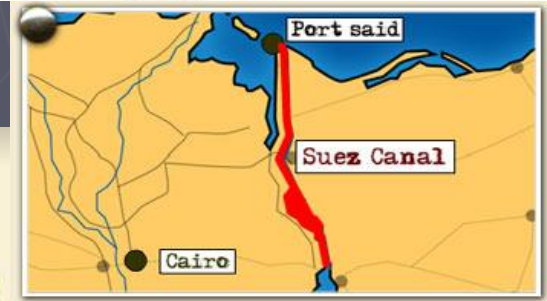
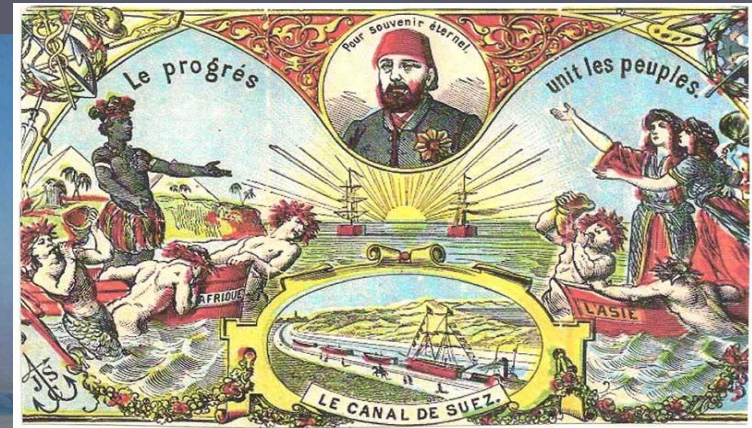
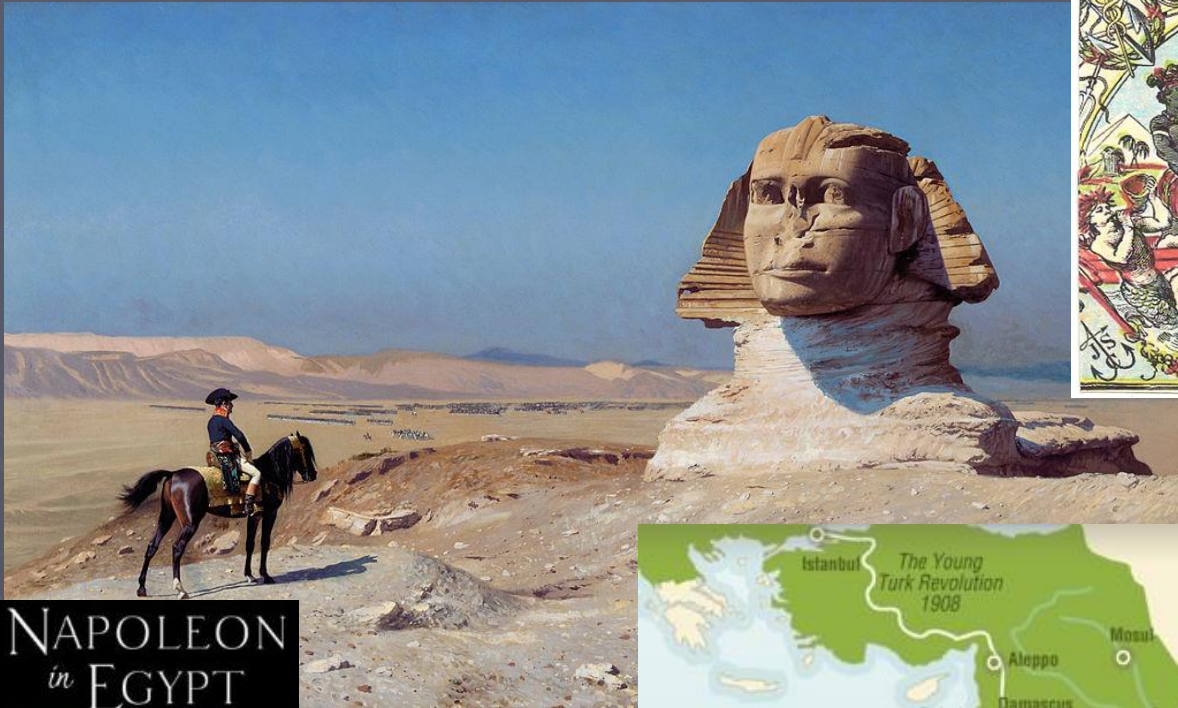
Další výrazy:

- albatros, magazín, divan, matrace, šafrán, žirafa, alabastr, baldachýn, havárie, šifón, šafrán, satén, cukr, jasmín, káva, halali, limonáda, masáž, tarif

Muslimské Španělsko, křížové výpravy a expanze Osmanské říše

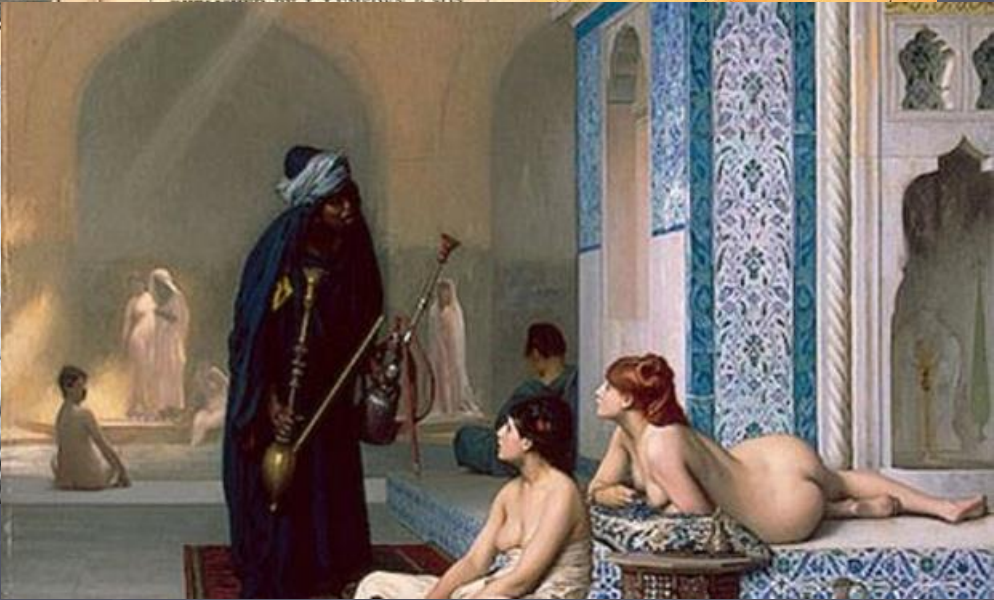
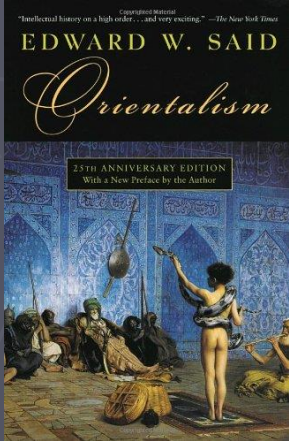
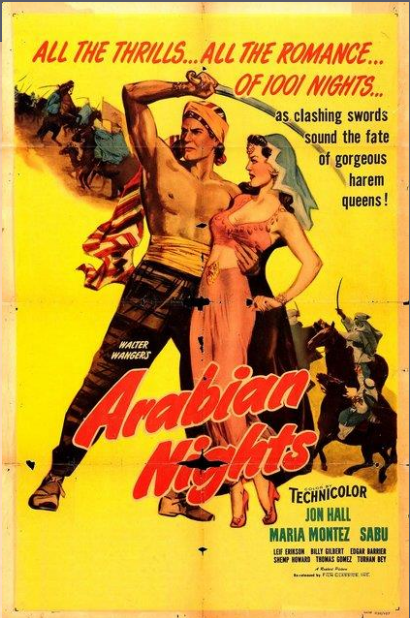
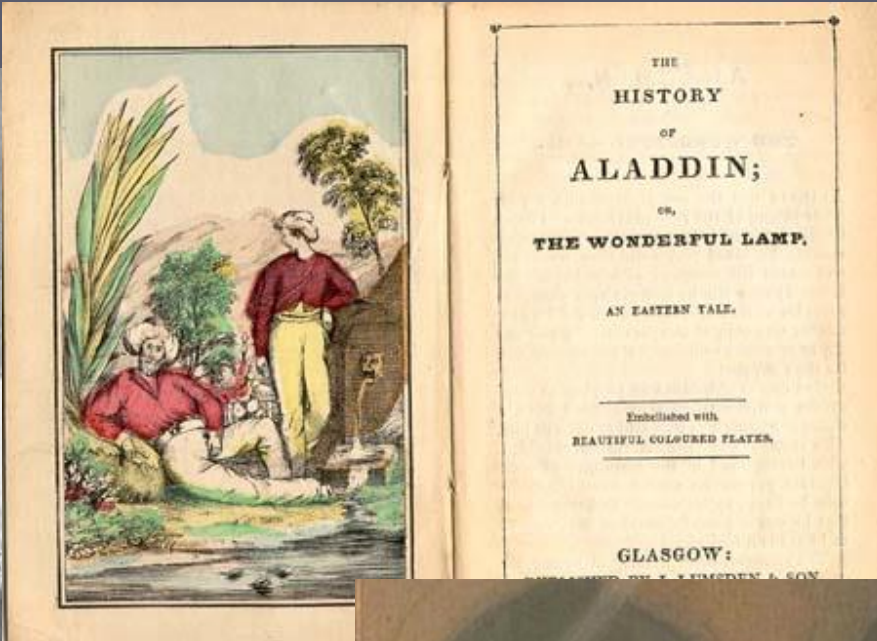
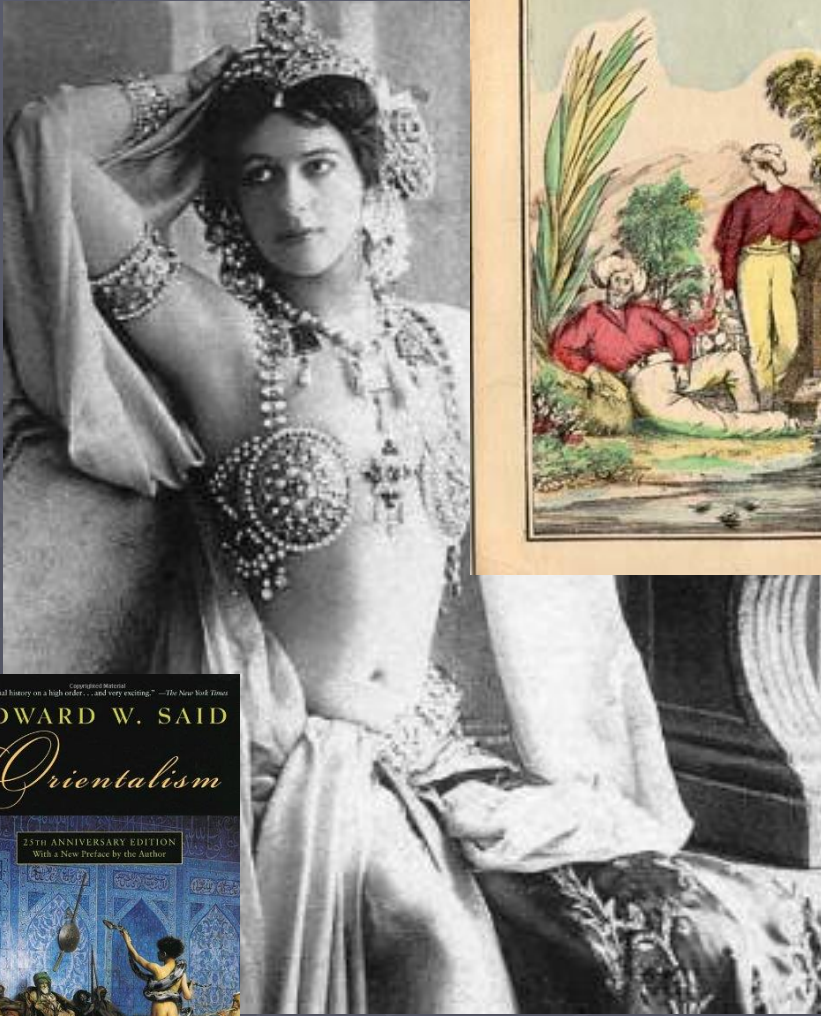
Nárůst západního zájmu o Blízký východ - začátek 19. stol.

NAPOLEON
in EGYPT

Orientalismus

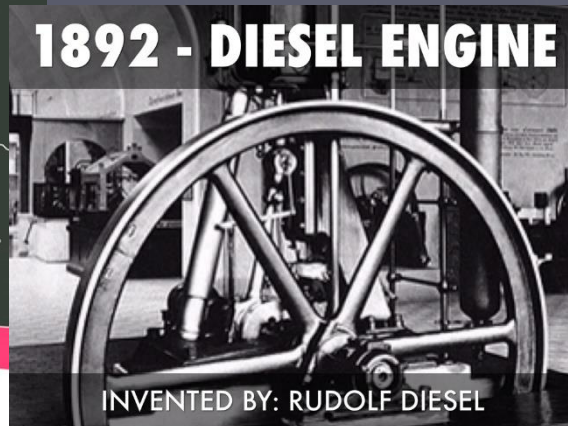
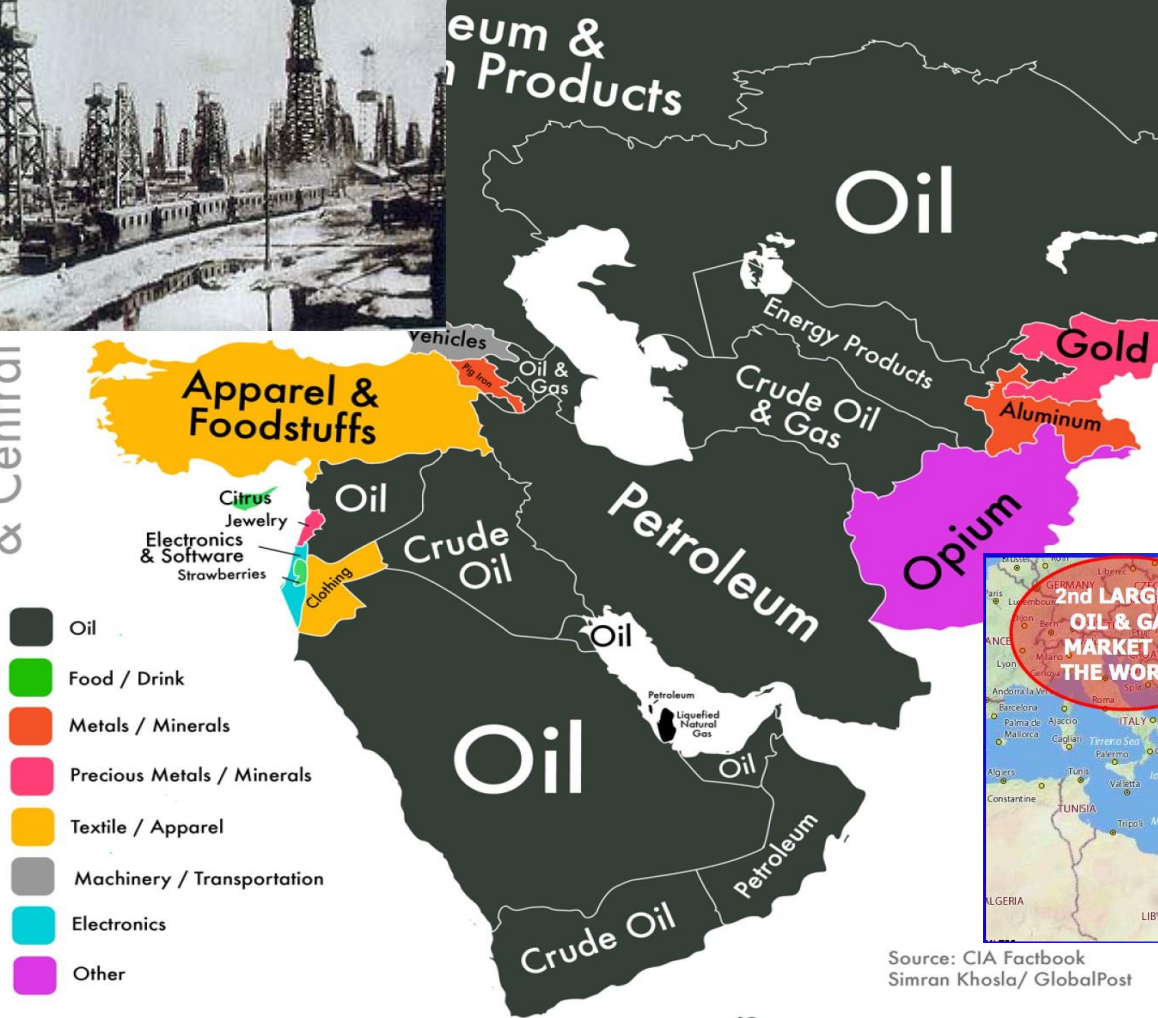
Poznáte, kde jsou u nás tyto stavby v orientálním stylu?

Další posílení zájmu o Blízký východ na přelomu 19./20. století

Middle East & Central

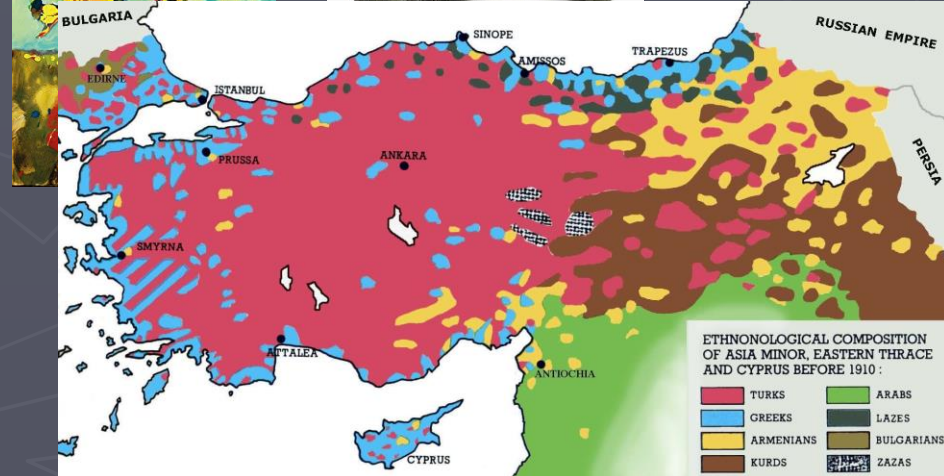
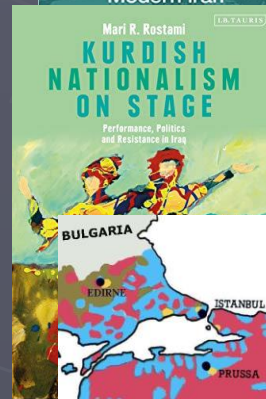
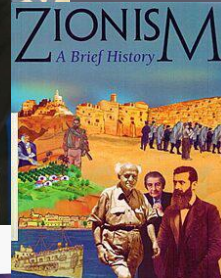
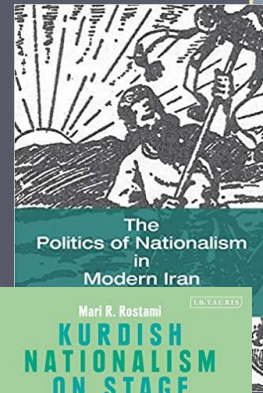

Source: CIA Factbook
Simran Khosla/ GlobalPost

Nacionalismy na Blízkém východě

b nationalism
atics of Damascus 1860-1920

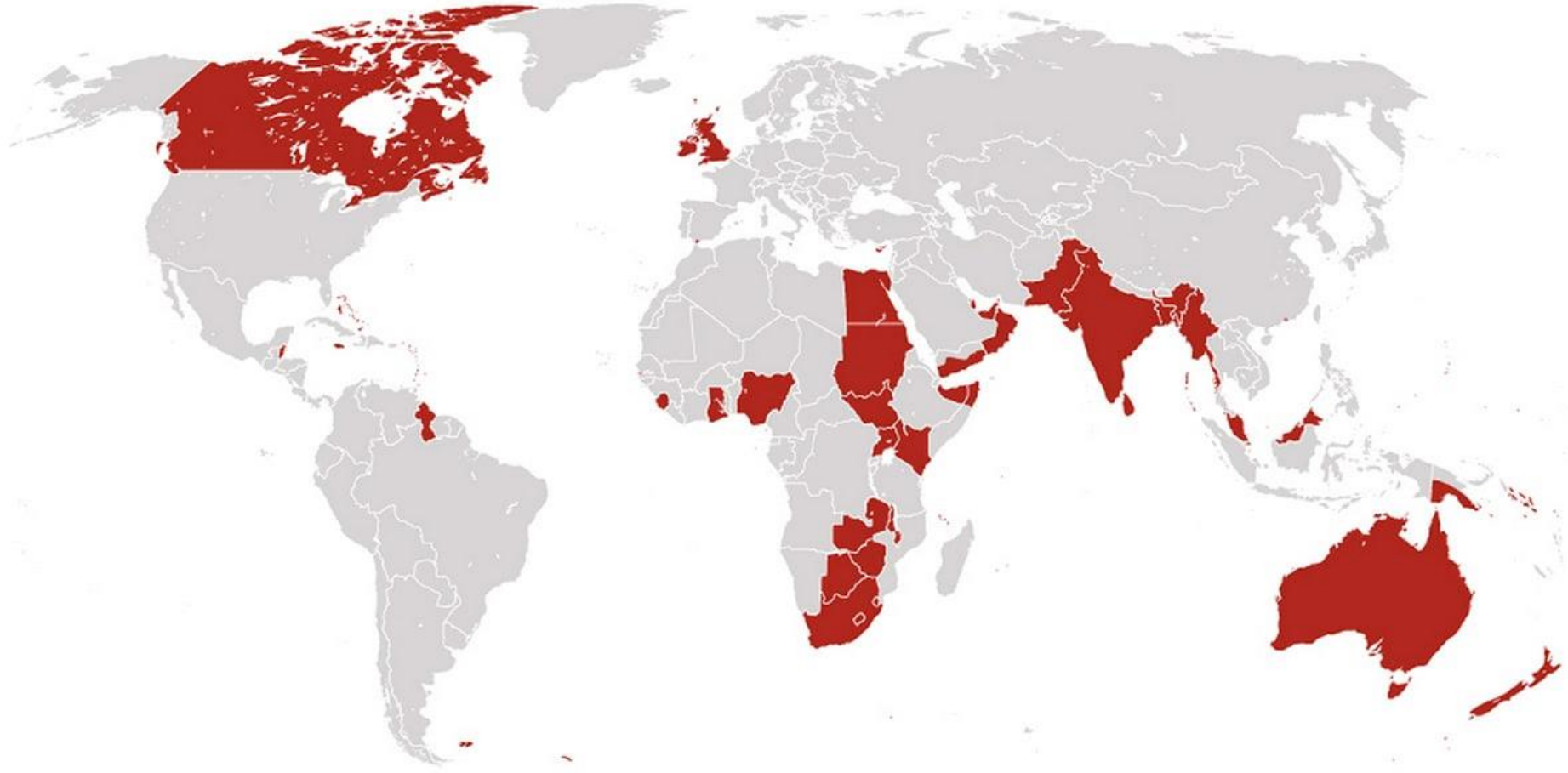

Blízký východ v předvečer první světové války

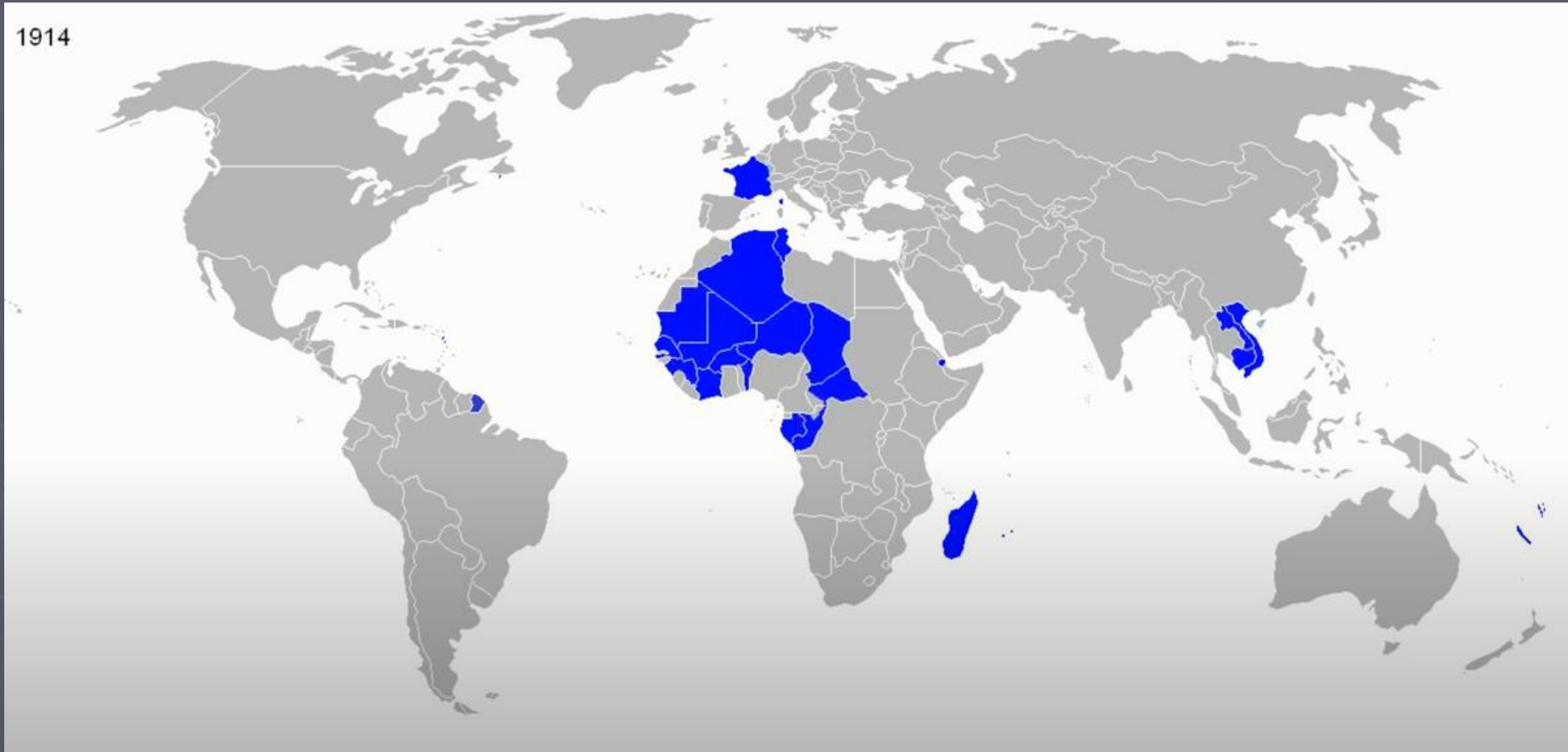

Britské impérium na začátku WW1

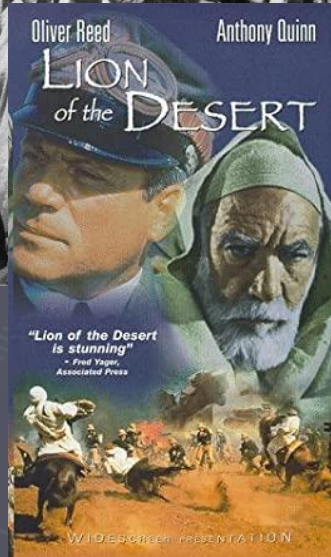
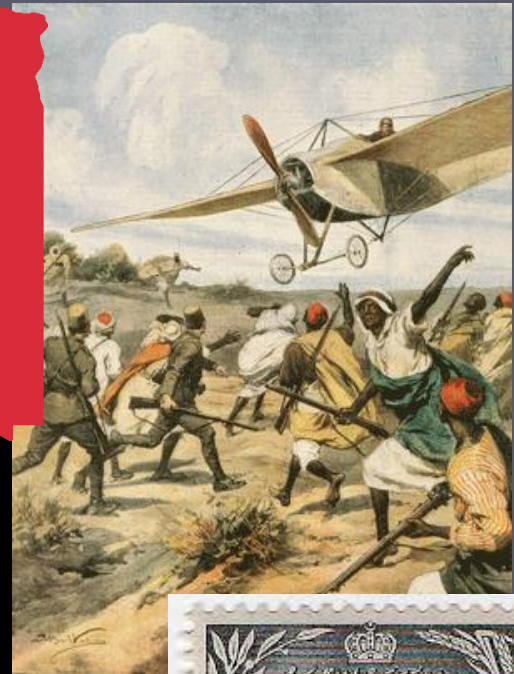
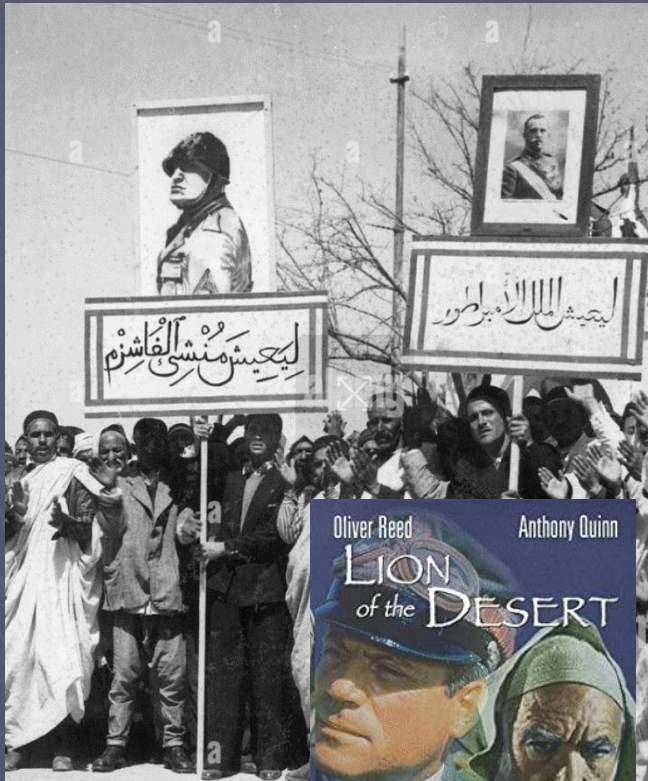
1915

Francouzské impérium na začátku WW1

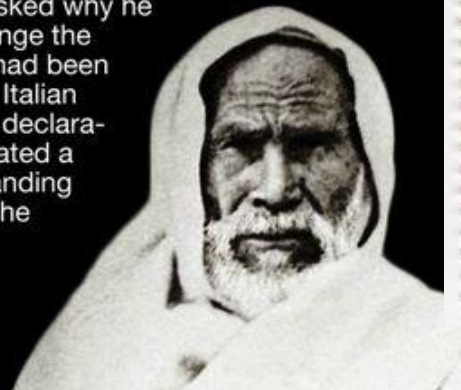
Okupace Lybie Itálií (1911-1943)

“THEY ARE NOT OUR TEACHERS”

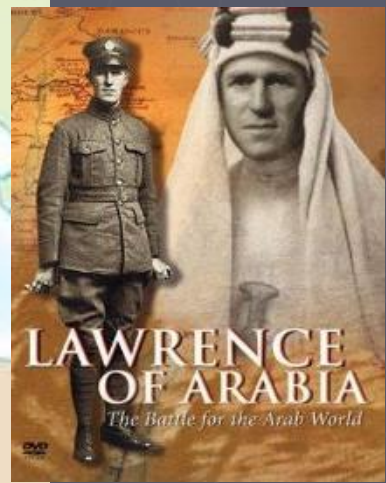
said Omar Mukhtar, the leader of the anti-colonial struggle in Libya, when asked why he would not avenge the way Muslims had been treated by the Italian Colonists. His declaration demonstrated a deep understanding of the way of the Prophet ﷺ.

f t ruhaniqalb

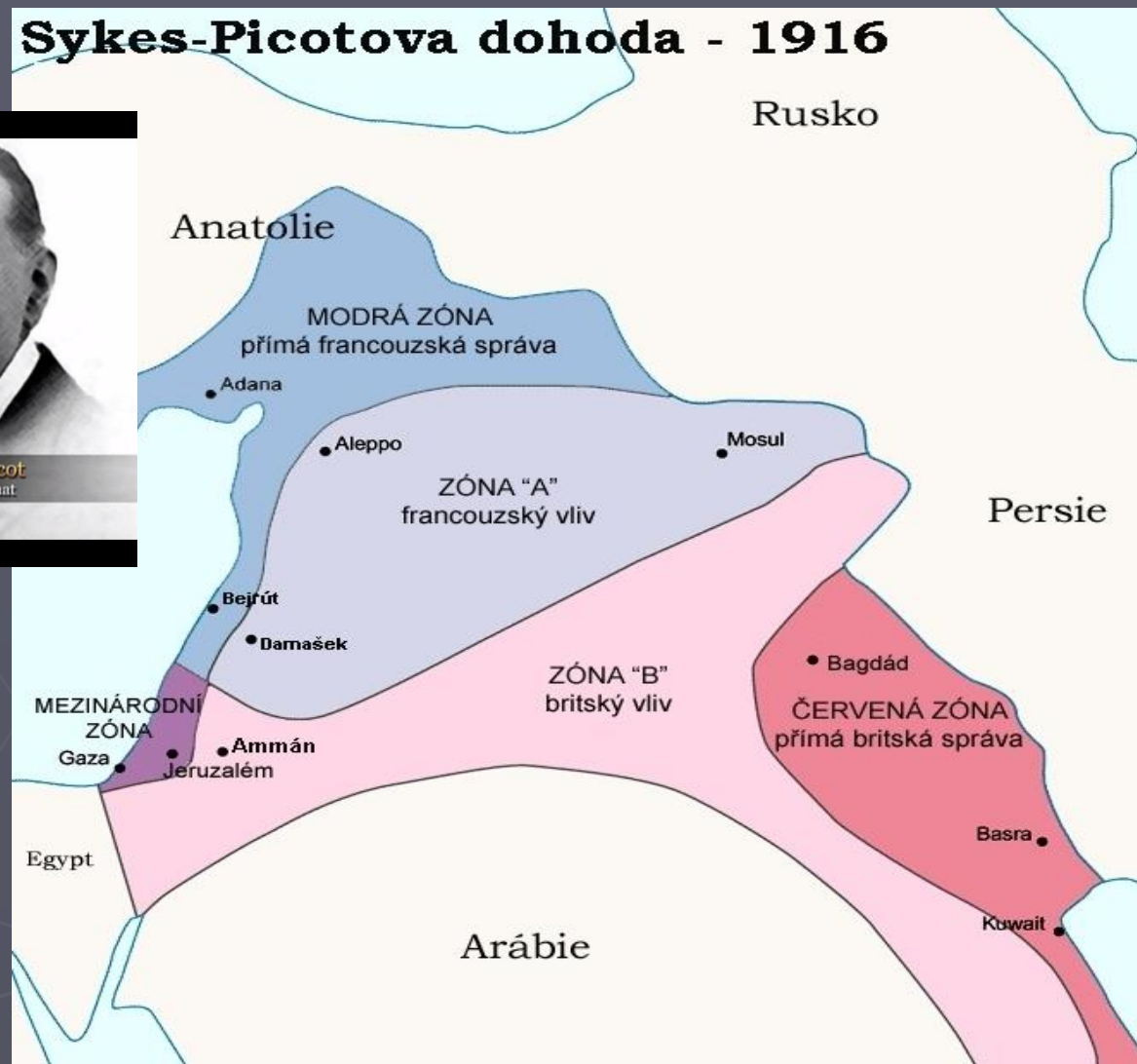
První světová válka na Blízkém východě

- ▶ Osmanská říše bojuje na straně Německa a Rakouska-Uherska
- ▶ Britové (včetně jednotek z Commonwealthu) a Francouzi usilují o porážku Turků na Blízkém východě 1915 → katastrofa u Galipolli
- ▶ Britové hledají nové možnosti jak porazit Turky
- ▶ Navazují spolupráci s Araby a jejich vedením
- ▶ Arabové chtějí svůj stát, Britové jim ho slíbí za jejich pomoc při porážce Osmanů (viz korespondence šarífa Husajna s McMahonem, brit. vysokým komisařem v Egyptě, červenec 1915 - leden 1916)

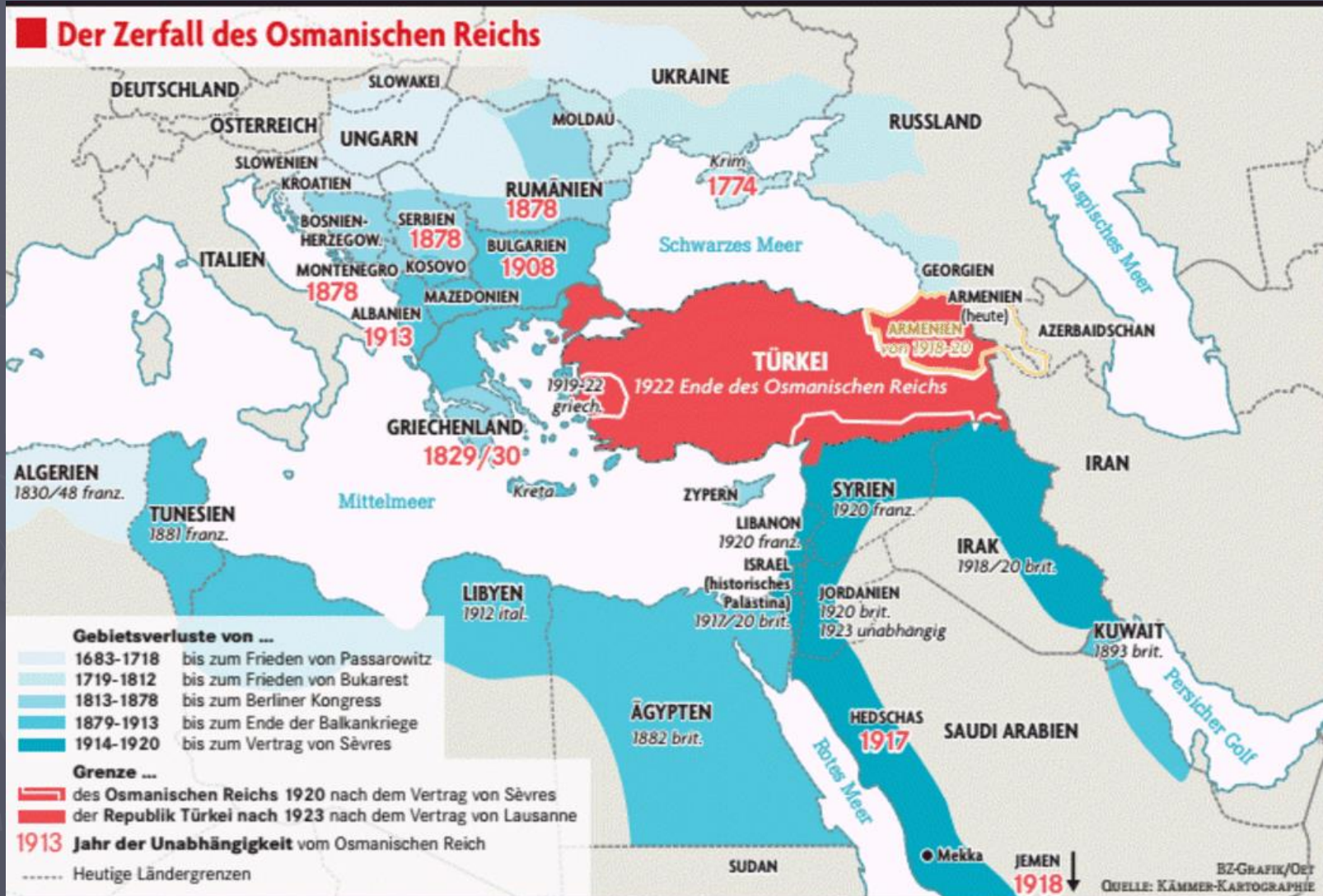

květen 1916 – tajná Sykes-Picotova dohoda

Sykes-Picotova dohoda - 1916

Zánik Osmanské říše aneb konec „Rakouska-Uherska Blízkého východu“

1920 – San Remo

vytvoření hranic moderního Blízkého východu

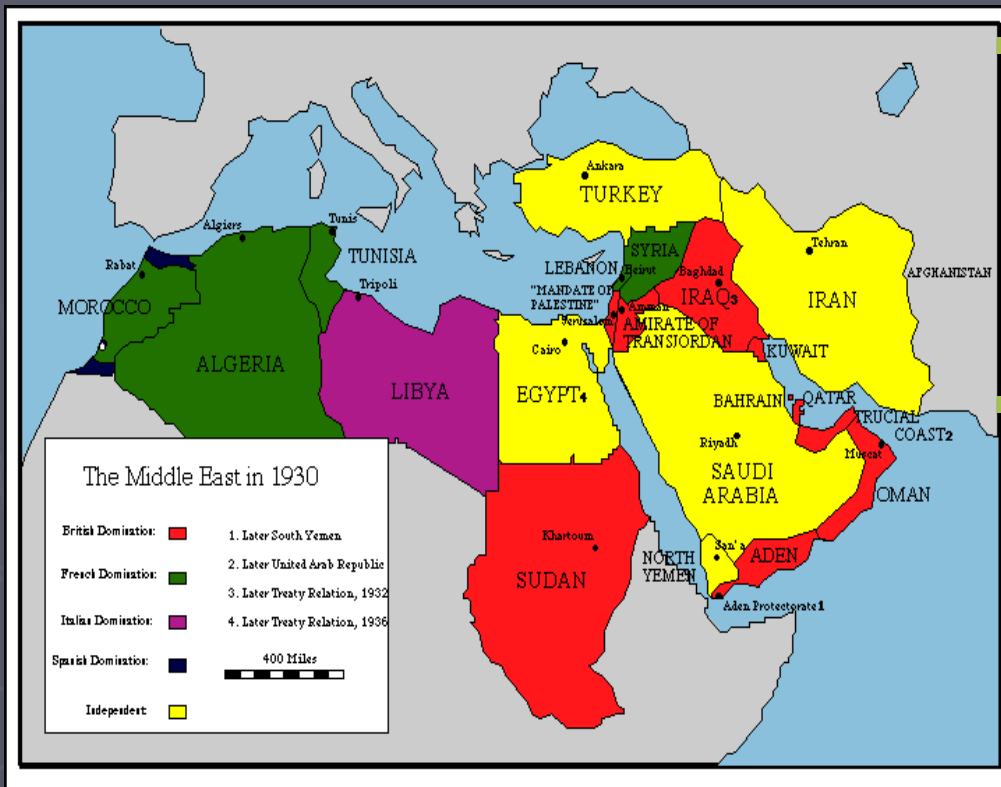
Stupeň kolonizace Blízkého východu mezi válkami a protikoloniální radikalizace

Fig. 2: Degree of Colonization

- Full independence
- Full colonization or mandate status
- Nominal independence
- ★ Major anti-colonial revolts
- Partial colonization or protectorate status

Evropská dominance na Blízkém východě

Mandáty

- Britský: Palestina, Transjordánsko, Irák
- Francouzský: Sýrie, Libanon

Kolonie

- Britské: Kuvajt, Katar, Bahrajn, Emiráty, Omán, Jemen
- Francouzské: Maroko, Alžírsko, Tunisko

■ Výrazný vliv V.Británie a USA

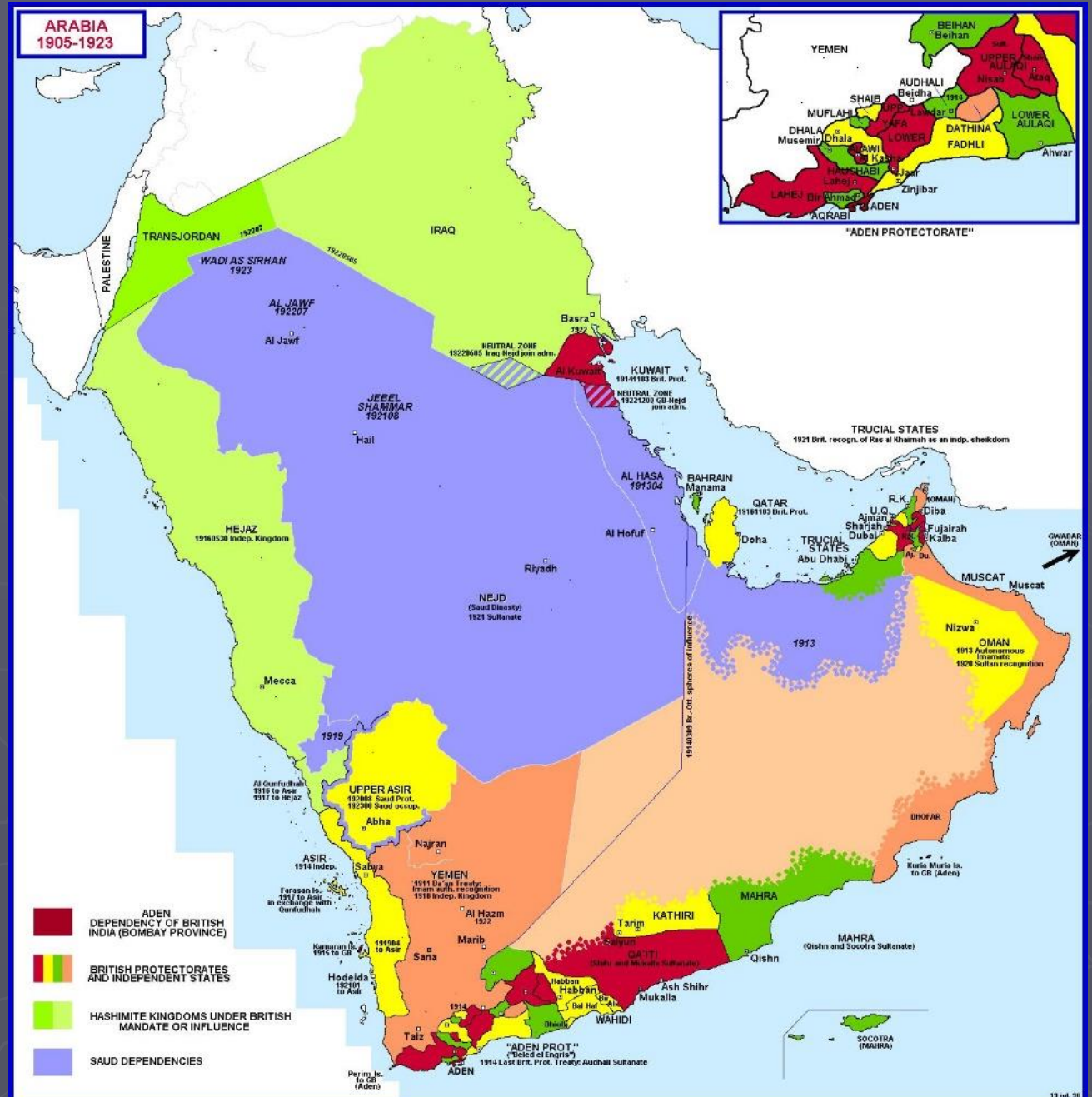
- Saúdská Arábie, Egypt (V.Británie)

Imperiální strategie

„Rozděl a panuj“

- ▶ Ústřední koloniální politika západní imperiální politiky
- ▶ Úmyslné posilování etnických, jazykových, kulturních, a náboženských konfliktních linií mezi etniky a náboženstvími na kolonizovaných územích vede krátkodobě k oslabení boje proti kolonizátorům
- ▶ V praxi: různým skupinám vymezených na základě etnicity, jazyka či náboženství dávali kolonizátoři odlišná práva
- ▶ Krátkodobý efekt, z dlouhodobého hlediska posiluje všeobecný odpor proti kolonizátorovi

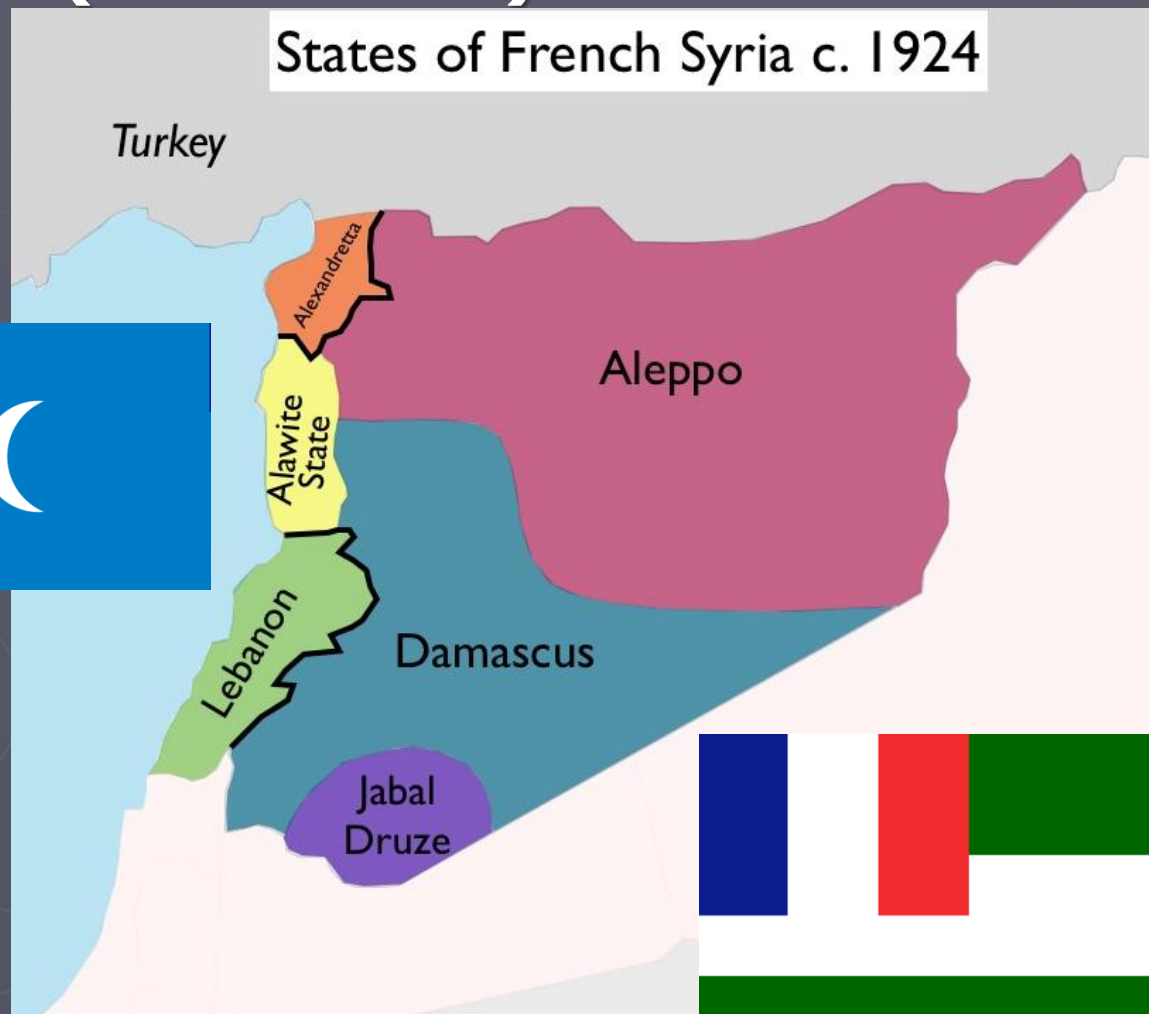
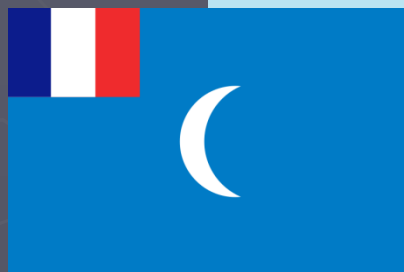
Situace v Arábii

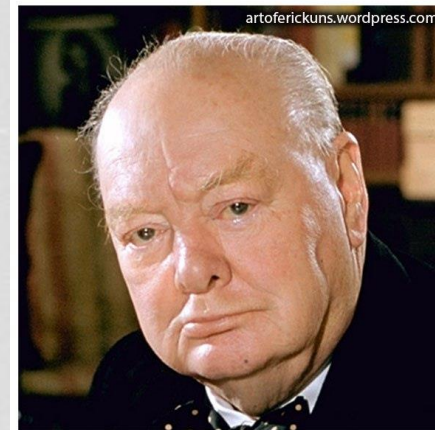
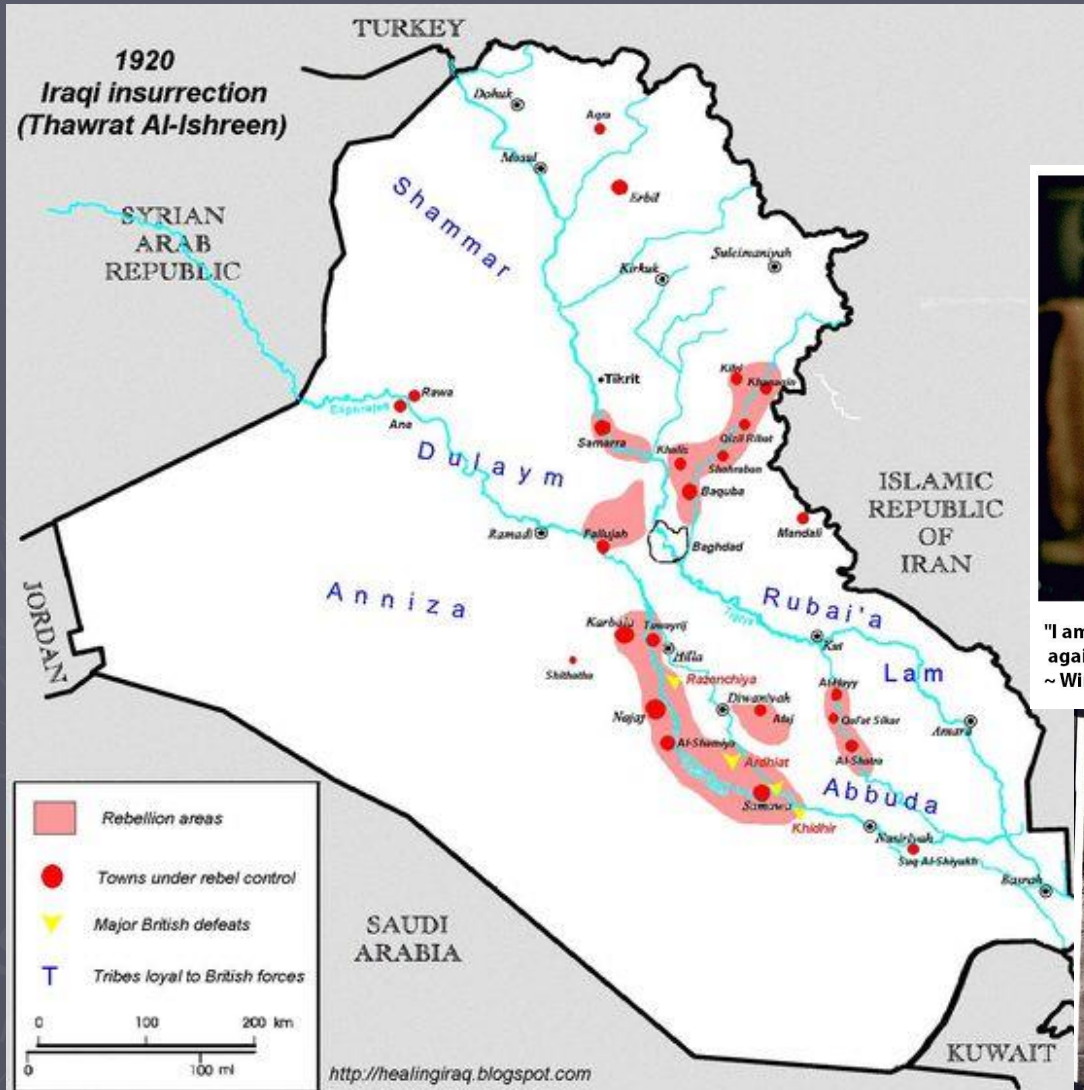
Příklad *divide et impera* ve francouzském mandátu Sýrie (1920-1946)

- Francouzský mandát byl rozdělen na 6 států

- Počátek sektářské politiky a podpory klientských skupin

Protibritské povstání v Iráku (1920)

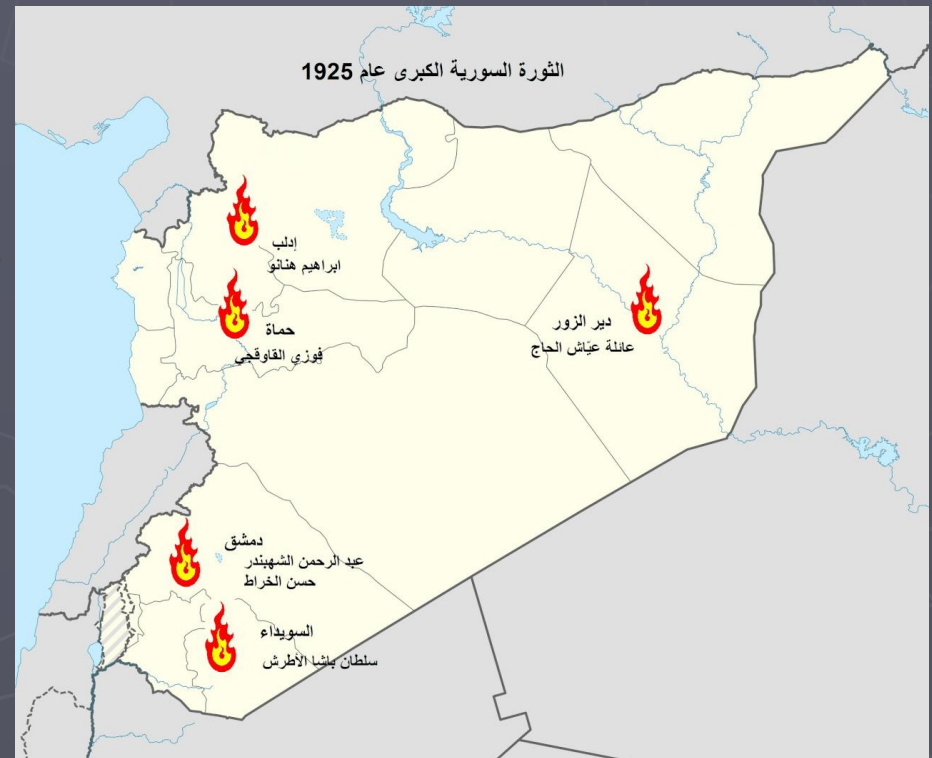

"I am strongly in favour of using poisoned gas against uncivilised tribes."
~ Winston Churchill

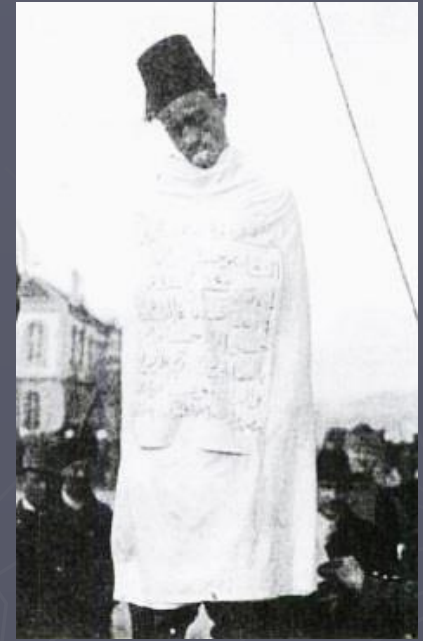

Povstání v Sýrii (1925)

- ▶ pod vedením drúzského vůdce **Sultána al-Atraše**
- ▶ zahrnovalo i sunnity a křesťany
- ▶ zpočátku velké francouzské ztráty a prohry

- ▶ Pro nejednotnost nakonec povstalci podlehnou, boje skončí až 1927
- ▶ Brutální francouzské represe
- ▶ Al-Atraš a jeho spojenci odsouzeni k smrti → prchnou do Transjordánska, umírá až 1982

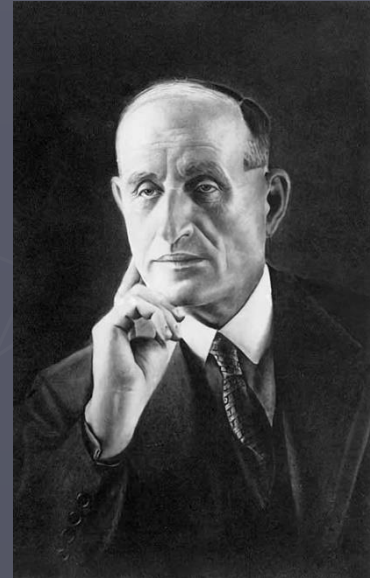
Další vůdci povstání v Sýrii (1925)

Ibráhím Hananu

Ajjáš Al-Hadžž

**Abdelrahmán
Šáhbandar**

Fauzí al-Kaukdží

Povstání Ahmada Barzáního v iráckém Kurdistánu (1931-32)

Arabské povstání v Palestině 1936-1939

Počátky radikálního islamismu v Palestině

šejch **Izz ad-Dín al-Kassám**
(1882–1935)

- ▶ Ideový předchůdce Hamásu
- ▶ Mládí prožil v době úpadku Osmanské říše a oslabování islámu na úkor Západu
- ▶ Chtěl ve jménu islámu bojovat proti Italům (Libye) a Francouzům (Sýrie) a později proti Britům v Palestině
- ▶ Po vzniku Muslimského bratrstva má blízko k jeho idejím
- ▶ V severní Palestině zakládá militantní organizaci „Černá ruka“ a posléze umírá v boji s Brity
- ▶ Stává se předlohou Hamásu, který podle něj pojmenovává své militantní křídlo a rakety

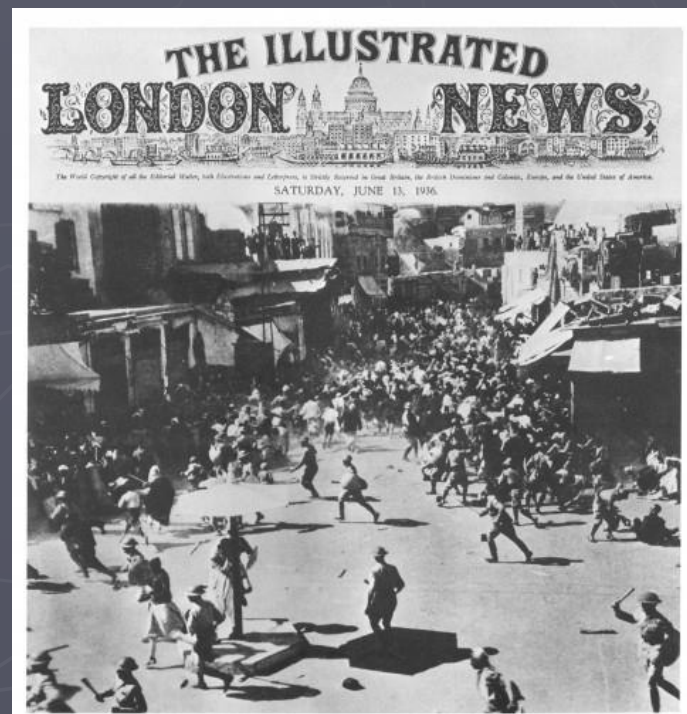
Britská a francouzská protipovstalecká strategie „železné pěsti“

- ▶ Vojenské operace (někdy spojené se střelbou do civilistů, plošným bombardováním), zatýkání, tvrdé výslechy (někdy spojené s mučením), nevyjednávání s povstalcí atd.

THE POLICE DOG USED IN AN ATTEMPT TO TRACK ONE OF THE ARABS WHO ATTACKED CAPTAIN SIGRIST: ONE OF TWO TRAINED ANIMALS IMPORTED FROM SOUTH AFRICA.

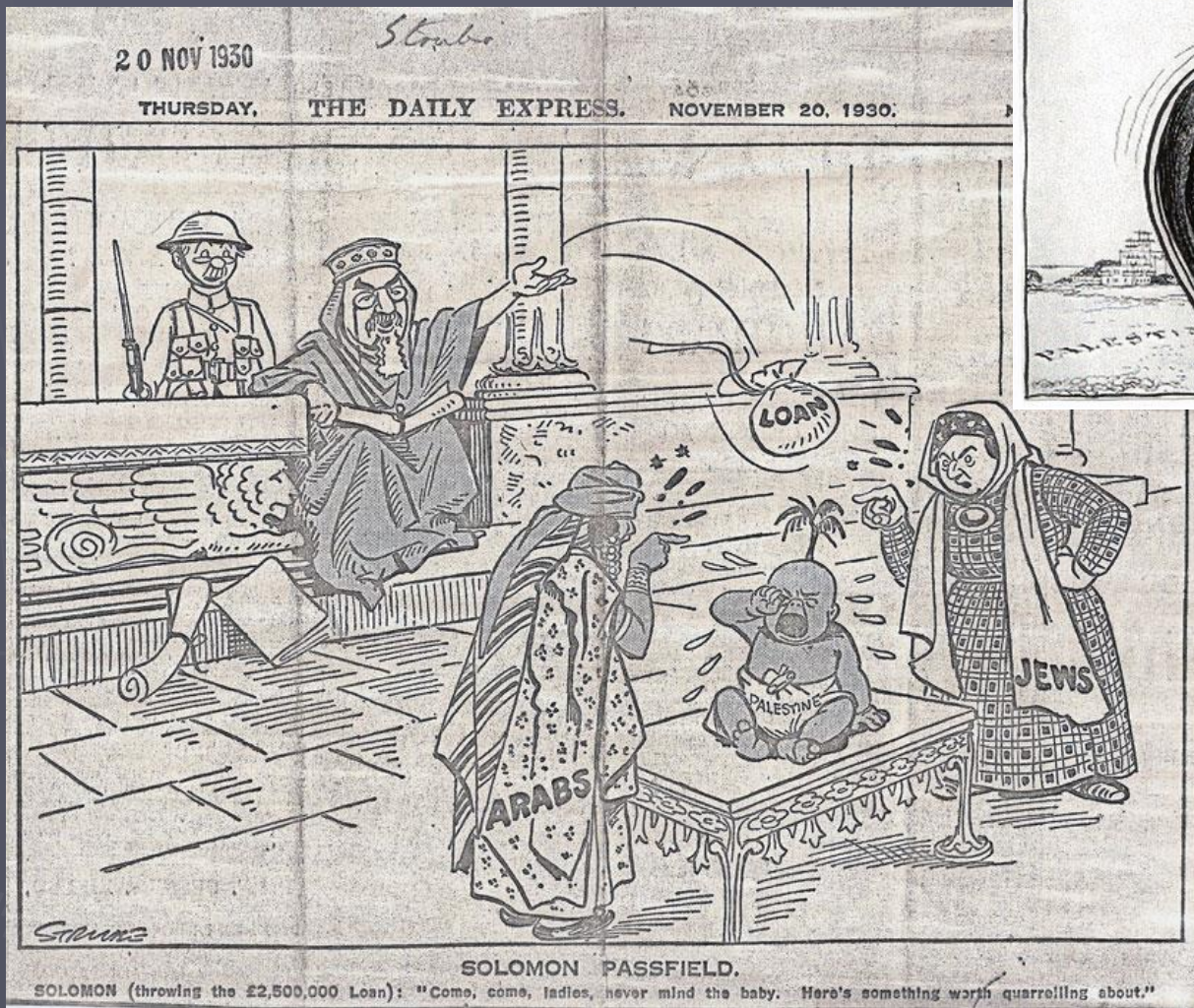
Britské represe v Palestině.

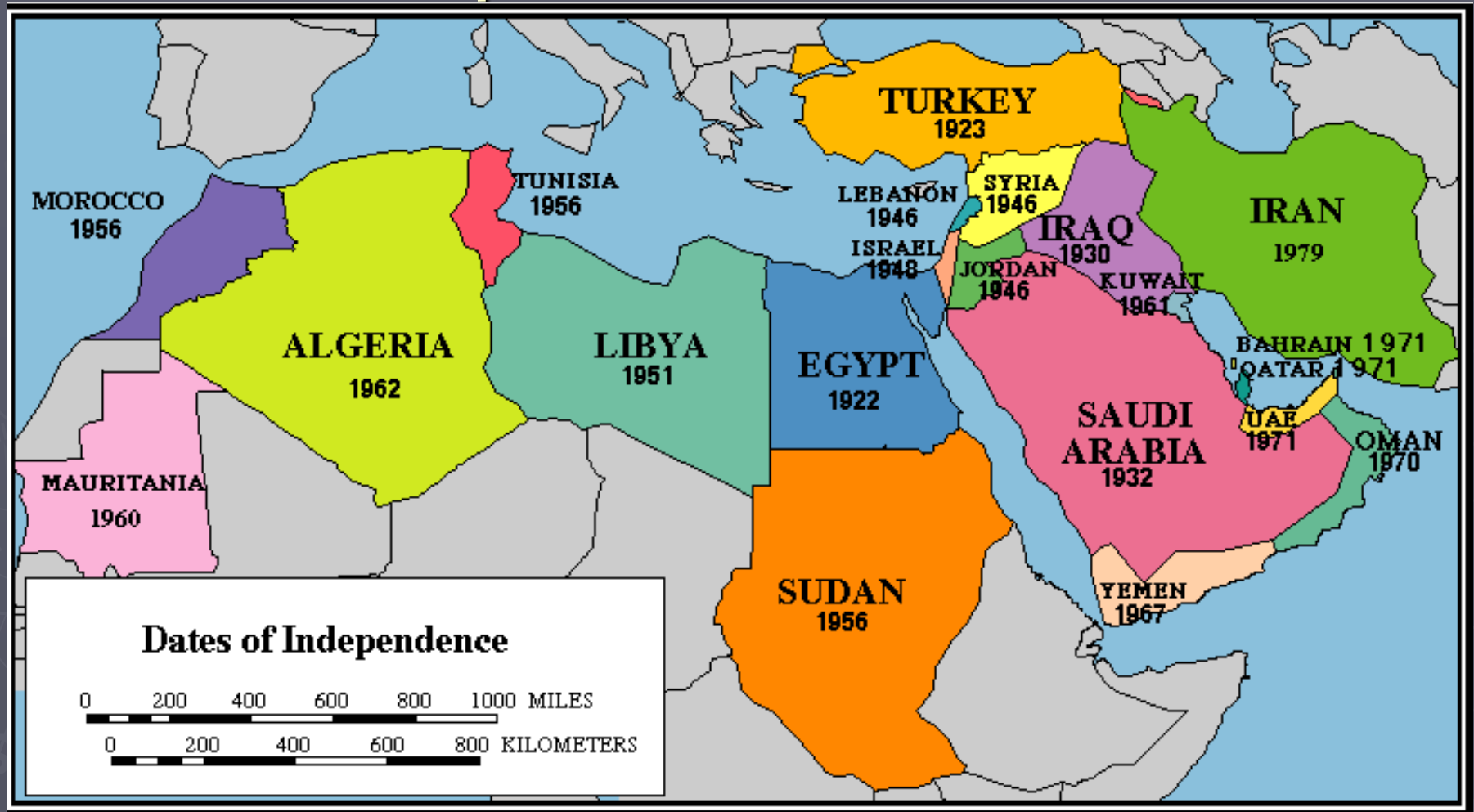
3. Exemplary punishment: The British Army destroy the homes of Palestinian villagers suspected of supporting the 1936–1939 Arab Revolt. Such collective punishments, conducted without due process, were given legal standing by a series of Emergency Regulations passed by British authorities to combat the Arab insurgency. An estimated 2,000 houses were destroyed between 1936 and 1940.

Britská koloniální politika v Palestině na dobových karikaturách

Dekolonizace a samostatnost po roce 1945

Druhá vlna arabského nacionalismu po WW2

- ▶ Rozpad velmi nepopulární koloniální moci na BV
 - Británie – rychlejší méně krvavý
 - Francie – pomalejší, násilnější
- ▶ Vzniká řada samostatných arabských států, nikoliv ale arabský superstát, snahy o jednotu - LAS
- ▶ USA a Sovětský svaz představují v té době nadějnou alternativu (oba mají protikoloniální politiku)
- ▶ Další vývoj Blízkého východu čím dál více podle linií Studené války – jak Studená válka stupňuje a USA a SSSR hledají spojence, ubývá prostoru pro nezávislou politiku nově vzniklých zemí
- ▶ V nových zemích jsou islámská hnutí často v opozici vůči sekulárním nacionalistům. Toho postupně začne Západ využívat.

Studená válka na Blízkém východě

Fig. 4: Cold War Alignment

- Pro-Western
- Shifting alignment
- Pro-Soviet

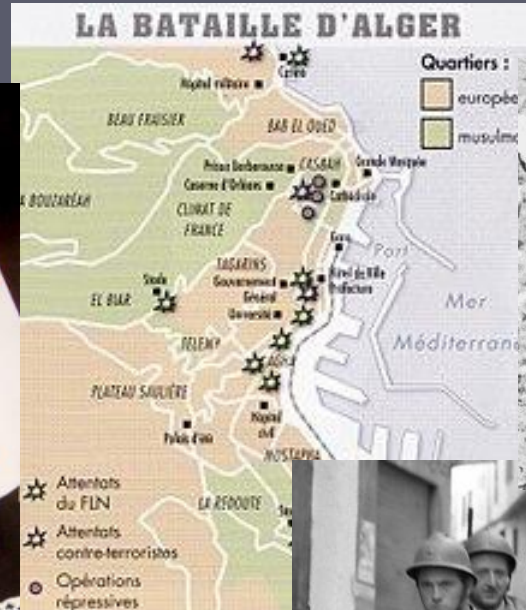

- ▶ V kontextu studené války podporuje **Západ** hlavně konzervativní režimy, které jsou anti-sovětské a anti-komunistické + podporuje v muslimských zemích inklinujících k SSSR opoziční radikální skupiny podobného zaměření – často radikální islamisty
- ▶ **Sovětský svaz** naopak podporuje nacionalisty a levicové skupiny (OOP, Fatah, palestinské levicové fronty, povstalce v Alžírsku, Libyi..)

Občanská válka v Alžírsku (1952-62)

CONTRE LE FASCISME O.A.S.
comité pour la paix en Algérie

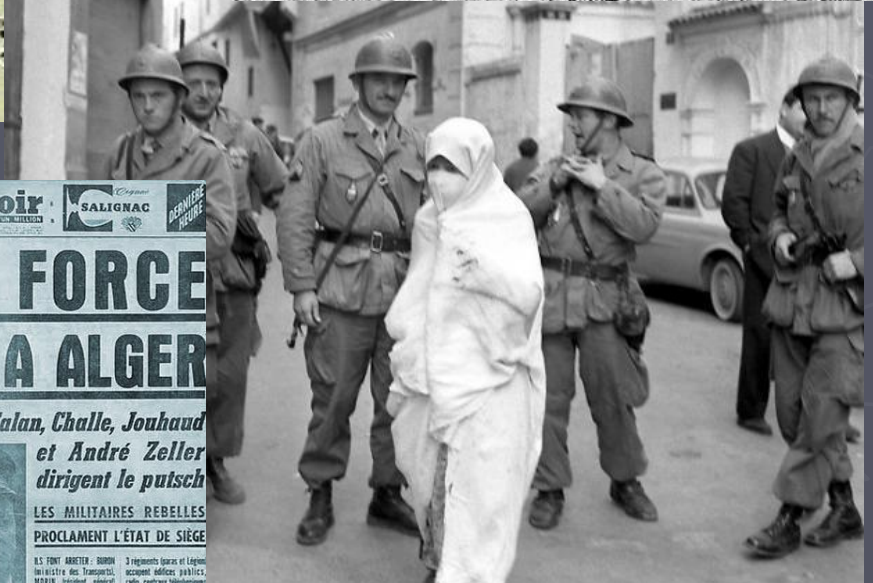
OKennedy! **France-soir** SALIGNAC

COUP DE FORCE MILITAIRE A ALGER

Les généraux (en retraite) Salan, Challe, Jouhaud et André Zeller dirigent le putsch

LES MILITAIRES REBELLES PROCLAMENT L'ÉTAT DE SIEGE

Le général DE VEZINET
commandant de la région d'Alger
aurait tenté de se suicider

Podpora islamistů ze strany Západu během studené války

- ▶ „nepřítel mého nepřítele je můj přítel“
- ▶ Navzdory značně odlišným postojům navazuje USA, Británie, Izrael a řada dalších západních zemí s islamisty kontakty a podporuje je
- ▶ Společné mají – nepřátelství vůči SSSR, arabským nacionalistům a atheismu
- ▶ Snaha o vytvoření islámského bloku, který by zabraňoval šíření sovětského vlivu po jižní sovětské hranici + rozděl a panuj
- ▶ Tato strategie se později ukazuje značně krátkozraká

President Dwight D. Eisenhower v Oválné pracovně Bílého domu (1953) při setkání s muslimskými představiteli včetně představitelů tehdy velmi radikálního Muslimského bratrstva.

„ministr zahraničí“ Muslimského Bratrstva Saïd Ramadán je druhý zprava.

USA a afghánští mudžáhíidové

- ▶ Po sovětské invazi do Afgháistanu (1979) začne USA podporovat islamistický odboj proti Sovětům a prosovětskému režimu (proxy war)
- ▶ Velmi velkorysá podpora (senátor Charlie Wilson) v řádech stamiliónů dolarů
- ▶ točily se hollywoodské filmy oslavující je – Rambo III., James Bond – Living Daylights
- ▶ Po sovětském odchodu o ně ztratili zájem.

“THESE GENTLEMEN ARE THE MORAL EQUIVALENTS OF AMERICA’S FOUNDING FATHERS.” – RONALD REAGAN, 1985

Sovětská podpora radikálům na Blízkém východě

Děkuji za pozornost!

Pro další informace sledujte:

<http://blizky-vychod.blogspot.com>

Publikace:

- *Judaismus a politika v Izraeli* (2002, 2009)
- *Izrael a Palestina* (2005)
- *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu* (2005)
- *Rabíni naší doby* (2010, spoluaut.)
- *Dějiny moderního Izraele* (2011)
- *Lidé svatých zemí* (2012)
- *Rabbis of our Time* (2015, Routledge)
- *Korán, meč a volební urna* (2020)

